

“Stove”; in another, the adult may do the same thing and say “Hot” [2]. In this case, a child should distinguish between an object and its quality, so this misleading is reasonable. Furthermore, the child should distinguish the object “stove” with other objects, like “clothes dryer”.

In the second year of life children develop their vocabulary very rapidly. And children’s capacity to infer the meaning of a word in an unspecified situation is beneficial.

Byers-Heinlein and Werker conducted a study on influence of the language experience on the development of disambiguation. They took a number of children who were monolingual, bilingual and trilingual. The age was between 18-17 months, half of children were female (some participants were excluded due to certain reasons). To check exposure to other languages than native English language the Language Exposure Questionnaire was used. The result showed, “bilinguals heard a mean of 48% English (range: 27 to 70%), and 52% of their other language (range: 29 to 73%). For trilingual infants, perfectly balanced exposure would result in hearing each language 33% of the time. ... On average, trilinguals heard English 37% of the time (range: 19 to 55%), and each of their two other languages 32% of the time (range: 19 to 55%)” [1].

To measure the children’s vocabulary, four pictures were used: a car, a ball, a shoe and an unfamiliar to the children phototube object called “nil”. As the test showed, children preferred looking at the known object to looking at the new one, which proved previous findings. Moreover, children preferred looking at the target object to hearing its label. There were not many differences in results among language exposure groups. Monolinguals showed a strong disambiguation effect and preferred look at the new object to hearing its label. Bilinguals showed a similar but marginal pattern. Trilinguals did not show increased attention in looking at the new object over hearing its label [1].

This research aimed at finding out whether language experience has an impact on development of word-learning heuristic. Existing research investigating theory of mind tasks development in monolinguals and bilinguals [1] showed that bilinguals outperform monolinguals in theory of mind tasks. According to this research, bilinguals should be superior to monolinguals in social understanding.

Conclusion. A child formulates rules and tries them on practice, until their forms become adults’ ones. And every child has the same stages before they start to use adults’ forms. “Every child tries the same rules in the same order” [3]. Moreover, learning more than one language benefit children in learning and understanding a language. The number of languages being learnt showed different result in disambiguation: the more languages being learnt, the less disambiguation children showed. Krista Byers-Heinlein and Janet F. Werker suggested that the structure rather than size of the vocabulary has an impact on the development of disambiguation.

1. Byers-Heinlein Krista and Werker Janet F. Monolingual, bilingual, trilingual: infants’ language experience influences the development of a word-learning heuristic. *Developmental Science* 12 (5) / Byers-Heinlein Krista and Werker Janet F. – Vancouver, 2009. – 815–823.
2. Garnica, O. K. How Children Learn to Talk. *Language Use and Acquisition. Theory into Practice*, 14 (5)/O. K. Garnica.–Ohio State University, 1975. – 299–305p.
3. Trask, R.L. Children and Language. *Language: The Basics*/ R.L. Trask – London: Routledge, 1999.

АСОБА ГАЛОЎНАГА ГЕРОЯ

Ў ДЫЛОГІ Ф.А. АСЯНДОЎСКАГА “ТРЕБАСЗ CESARSKI” І “МОЦНІ ЛУДЗІЕ”

Г.А. Гладкова
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Ураджэнец Віцебскай губерні (м. Люцын) Фердынанд Антоні Асяндоўскі (F.A. Ossendowski, 1878–1945) – вядомы літаратар, грамадскі дзеяч, вучоны-хімік, вандроўнік. Разнастайная ў жанравым аспекце спадчына Ф.А. Асяндоўскага створана на рускай і польскай мовах. Аб’ектам навуковага даследавання сталі раманы пісьменніка “Царскі трубач” (“Требасз cesarski”, 1931) і “Моцныя людзі” (“Мосні ludzie”, 1938), якія ўяўляюць сабой своеасаблівую гістарычную дылогію. Раман “Царскі трубач” адлюстроўвае падзеі Лістападаўскага паўстання на беларускіх землях, жыццё галоўнага героя пасля падаўлення паўстання і высылка ў глыб Сібіры – у цэнтры пісьменніцкай увагі ў рамане “Моцныя людзі”.

Мэтай артыкула паслужыла выяўленне спецыфікі вобраза галоўнага героя ў дылогіі Ф.А. Асяндоўскага “Trębacz cesarski” і “Mocni ludzie”.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для даследавання паслужыла гістарычная дылогія Ф.А. Асяндоўскага “Trębacz cesarski” і “Mocni ludzie”. Асноўнымі метадамі вывучэння сталі культурна-гістарычны метады, метады структурнага і ідэйна-тэматычнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Раман Ф.А. Асяндоўскага “Царскі трубач” уяўляе сабой аповед пра надзвычай важны перыяд у жыцці галоўнага героя, Уладзіслава Ліса, калі адбылася пераарыентацыя нацыянальнай свядомасці асобы пад уплывам знешніх фактараў палітычнага характару. Час дзеяння абазначаны дакладна – 1830–1831 гады. Месца дзеяння – Пецярбург, беларускія і літвінскія землі (Віленшчына, Навагрудак і яго ваколіцы, Міншчына, Піншчына, Брэст, Віцебшчына і інш.), тэрыторыя Польшчы (месцы асноўных баёў паўстанцкіх атрадаў). Экспазіцыя рамана знаёміць чытача з юнаком кадэцкага корпуса Пецярбурга Уладзіславам Лісам, бацька якога быў ўдзелнікам паўстання Т.Касцюшкі, трапіў у палон пад Мацяўвіцамі, маці хлопца была забітая, спадчынны маёнтак канфіскаваны. У дзіцячым узросце нашчадак роду Лісаў быў прывезены ў кадэцкі корпус, дзе атрымаў выхаванне ў адпаведнасці з расійскімі традыцыямі і менталітэтам. Паказальна, што сярод іншых выхаванцаў корпуса малады Ліс вылучаўся не толькі фізічнай сілай, але і талентам: хлопец быў выдатным трубачом, на што звярнуў увагу сам імператар.

Змена нацыянальнай свядомасці юнака пачынаецца з моманту, калі суайчыннік Ліса, выхадзец з беларускага небагатага роду Федарчук нагадвае сябру пра яго польскае паходжанне. Завяршае этап вызначэння нацыянальнай прыналежнасці героя пані Юльяна Трушкоўская, прадстаўніца шляхецкага дому з ваколіц Наваградка, якая паведамляе Уладзіславу Лісу гісторыю яго роду.

Калі пачалося Лістападаўскае паўстанне, Уладзіслаў прыняў рашэнне вярнуцца на радзіму і там далучыцца да пастанцаў, каб са зброяй у руках здабыць волю роднаму краю. Малады шляхціч становіцца ўланам палка генерала Дзвярніцкага. Ваенныя прыгоды галоўнага героя складаюць асноўную частку сюжэта мастацкага твора (раздзелы IV–XVII). Адзначым, што асаблівасцю рамана стала дакладная дэтэлізацыя паўстанцкага руху на Літве і Белай Русі, што сведчыць пра каштоўнасць літаратурнага тэкста як мастацкага дакумента падзей Лістападаўскага паўстання на землях былога ВКЛ. Лёс галоўнага героя быў тыповым для паўстанца: яго чакала пазбаўленне ўсіх правоў і выгнанне ў Сібір.

Асоба Уладзіслава Ліса надзелена лепшымі рысамі мужанага героя-змагара, патрыёта, чалавека высокіх маральных якасцей. Пры стварэнні вобраза галоўнага героя пісьменнік не пазбегнуў гіпербалізацыі. У эпізодзе бітвы паранены ваяр не спыняецца і абрушваецца на ворага з яшчэ большай сілай: “Z oczami, pełnymi mrocznych ogni, z twarzą bladą, przepojoną rozpaczą i nienawiścią, rąbał na prawo i na lewo. [...] Stalowe kirasy i hełmy nie mogły wstrzymać straszliwych ciosów ułana; w powietrze wylatywały rozprysnięte na kawałki długie pałasze rosyjskie; konie padały, uderzone pięścią Lisa pomiędzy uszy.” (“З вачамі, поўнымі цёмных агней, бледным тварам, напоўненым распаччу і нянавісцю, ён рубіў направа і налева. [...] Сталёвыя кірасы і шлемы не маглі вытрымаць жудасных удараў улана; у паветры ляталі разбітыя на кавалкі доўгія расійскія палашы; коні падалі, удараныя кулаком Ліса між вушэй.”) [1, с. 204]. Разам з гэтым, вобраз пазбаўлены ідэалізацыі: герой можа памыляцца, быць залішне нястрыманым ці катэгарычным, аднак, гэта не зніжае яго мастацкай вартасці, хутчэй наадварот робіць вобраз прывабным для чытацкай аўдыторыі.

Ідэйна-тэматычны аналіз твора дазваляе сцвярджаць, што раман Ф.А. Асяндоўскага “Царскі трубач” стаў спробай пісьменніка прасачыць змены нацыянальнай свядомасці героя ў абставінах абвостранай палітычнай сітуацыі 1830–1831 гг., выявіць прычыны і механізмы пераарыентацыі самасвядомасці асобы, паказаць грамадзяніна, для якога немажлівае асабістае шчасце без вольнай радзімы.

Своеасаблівым сюжэтным працягам рамана “Царскі трубач” паслужыў раман “Могучыя людзі”, дзе чытач зноў сустракаў ужо вядомых герояў – Уладзіслава Ліса і яго жонку Юльяну (з дому Трушкоўскіх). Пасля паражэння паўстання малады шляхціч быў асуджаны ваенным судом Віцебска на пажыццёвую высылку ў Сібір. Такім чынам, месца дзеяння другой часткі дылогіі – Расійская імперыя (Заходняя Сібір). Адзначым, што раман насычаны каштоўнымі этнаграфічнымі назіраннямі аўтара, Асяндоўскі выкарыстаў мясцовыя назвы народнасцей, пры-

лад працы, бытавых прадметаў, адзення і абутку, раслін, страў і напояў. Месца пасялення для былога паўстанца і яго жонкі – мястэчка Нарым, размешчанае за пяцьсот кіламетраў ад Томска. З моманту заснавання Нарым быў месцам палітычнай высылкі для дзекабрыстаў, польскіх паўстанцаў, пазней – народнікаў, рэвалюцыянераў і інш. Менавіта ў глыбі тайгі, у асяроддзі незнаёмай суровай прыроды, у суровым клімаце дзевяццаць выжыць героя.

Такім чынам, новыя абставіны стануць не толькі фактарам, ускладняючым лёс, але і своеасаблівай праверкай вытрымкі, школай жыцця для У. Ліса. Мясцовае насельніцтва прызна паставілася да пасяленца па некалькіх прычынах: па-першае, тут не любілі “урусаў” (так называлі рускіх), марылі пра незалежную Сібір, а таму спачувалі палякам, хоць падрабязнасцей паўстання не ведалі. Па-другое, У.Ліс стаў для мясцовых людзей своеасаблівым асветнікам: у яго хаце адкрылі школу для дзяцей і дарослых, шляхціч вучыў грамаце, а яго жонка апекавалася над дзяўчатамі, вучыла іх шыць, лячыла і дзяцей, і дарослых. Ф.А. Асяндоеўскі адзначае: “Pierwsze, nieznane tu ziarna cywilizacji rzuciły dłonie polskich zesłanców...” (“Першае, невядомае тут зерне цывілізацыі кінулі далоні польскіх ссыльных...” [2, с. 24]. Па-трэцяе, герой стаў заступнікам тым, каго ашуквалі расійскія ўлады, невыпадкова ў народзе Ліса прызвалі “справядлівым чалавекам”.

Заклучэнне. Такім чынам, аналіз вобраза галоўнага героя ў гістарычнай дылогіі Ф.А. Асяндоеўскага дазваляе гаварыць пра эвалюцыю характару У. Ліса, які загартоўваўся выпрабаваннямі на працягу значнага адрэзку жыцця. Раман “Царскі трубач” прадэманстраваў стаўленне нацыянальнай свядомасці героя, яго выбар уласнага жыццёвага шляху, злучанага з лёсам радзімы і барацьбой за яе волю. Раман “Мощныя людзі” значна дапоўніў партрэт героя новымі рысамі, дадаўшы да мужнасці, справядлівасці, фізічнай і духоўнай стойкасці мудрасць, здольнасць вучыцца новаму, выжываць у крытычнай сітуацыі і дапамагаць пры неабходнасці іншым людзям. Можна сцвярджаць, што галоўны герой дылогіі Ф.А. Асяндоеўскага стаў не толькі своеасаблівым партрэтам удзельніка Лістападаўскага паўстання 1830-1831 гг., але таксама носьбітам лепшых якасцей гуманіста, асветніка, Чалавека.

1. Ossendowski, F.A. Trębacz cesarski / F.A.Ossendowski. – Miejsce Piastowe : Tow. św. Michała Archanioła, 1931. – 293 s.
2. Ossendowski, F.A. Mocni ludzie / F.A.Ossendowski. – Lwów: Książnica-Atlas, 1938. – 190 s.

УНИВЕРСАЛЬНЫЕ СЛОВА В ПЕРИОДИЧЕСКОЙ ПЕЧАТИ БЕЛАРУСИ

*Е.Н. Горегляд
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова*

Под речевым стереотипом понимается отрезок высказывания (или целое высказывание), включенное в контекст, представленный «свободными» компонентами высказывания (или целыми высказываниями). Для коммуникативных стереотипов важна их индивидуальная регулярная повторяемость в однотипных ситуациях [4, 64]. В одном из определений газетного стиля говорится, что отличительными чертами журналистики и журналистов, а также их стиля являются «торопливость ... обилие коллоквиализмов (разговорных слов или выражений), сенсационность и газетные штампы» [5].

Целью нашего исследования было проследить за функционированием универсальных слов как одного из средств стандартизации публицистической речи, определить их место и роль на страницах русскоязычных газет Беларуси.

Материал и методы. Материалом нашего исследования послужили заголовки следующих периодических изданий Республики Беларусь: «Аргументы и факты в Беларуси» (далее – АиФ), «Комсомольская правда в Беларуси» (далее – КП), «Советская Белоруссия. Беларусь сегодня» (далее – СБ), «Витьбичи» (далее – В). В ходе анализа фактического материала применялась комплексная методика исследования, включающая метод контекстного анализа, метод наблюдения. Методологической основой изучения стандартных формул в публицистическом тексте являются разработки ряда ученых-лингвистов – Г.О. Винокура, В.Г. Костомарова, Г.Я. Солганика, Д.Э. Розенталя, Е.В. Клюева, И.Б. Голуб и др.

Результаты и их обсуждение. Современную публицистическую речь, отражающую политические, экономические события, актуальные проблемы, характеризует изобилие готовых к